

BABA DAĞI

C2 Muğla

36°31'K 29°10'D
PA9545
26.815 ha

Maki, çam ve sedir ormanı; alpin sarp kayalık, taşlık yamaç ve zirve toplulukları
Deniz seviyesi -1969 m
Toplam endemik takson: 59
Tehlike altında bulunan takson: 47 (42 endemik)

KORUMA ALTINDA DEĞİL
Bitkisel Çeşitlilik Merkezi (SWA No. 16)

Alanın içerdiği ÖBA kriterleri:

- **A1: 6** Küresel Ölçekte Tehlike Altındaki Tür (1 Bern Sözleşmesi Ek Liste I türü dahil)
- **A2: 34** Avrupa Ölçeğinde Tehlike Altındaki Tür
- **C2:** Tehlike Altındaki Doğal Habitatlar - 42.85B13, 42.A35, 42.A43, 42.B11

ÖZET

Baba Dağı Önemli Bitki Alanı (ÖBA), Fethiye Körfezi'nin doğusunda yer alır ve deniz kıyısından 1969 m'ye kadar yükselir. ÖBA, Akdeniz Bölgesi'ndeki pek çok dağda olduğu gibi alçak kesimlerde maki ve kızılçam ormanı, ağaç sınırına kadar sedir ormanı ve supalpin kuşakta sarp kayalık, taşlık yamaç ve açık zirve bitki topluluklarından oluşur. Oldukça tecrit olmuş pozisyonu ve daha ılıman bir iklimin hakim olduğu denize yakınlığı nedeniyle, dağın florası nadir ve dağa endemik çok sayıda bitki içerir. Florasındaki yaklaşık 47 nadir taksondan biri olan dağa endemik, *Sternbergia candida* Bern Sözleşmesi Ek Liste I'de yer alır. Alanda ayrıca, *Acer undulatum*, *Aristolochia poluninii*, *Asyneuma babadaghensis*, *Campanula koyuncui*, *Chionodoxa forbesii* ve *Satureja spinosa* gibi Türkiye'de yalnızca üç ya da daha az yerde kayıtlı olan çok nadir türler yetişir.

ÖBA koruma altında değildir. Alan, dağın eteklerinde ve özellikle Ölüdeniz yakınlarında devam eden turizm amaçlı yapılaşma, çok kısıtlı bir yüzeye sahip zirve bölgesinde arazi taşıtları ve dağ paraşütü kullanımı gibi rekreasyonel etkinlikler ve dağın çok önemli endemik bir türü olan, *Sternbergia candida*'nın toplanması gibi ciddi tehlikelerle karşı karşıyadır.

ALANIN TANITIMI

Baba Dağı ÖBA'sı, Toros Dağları'nın batı ucunda, Fethiye Körfezi'nin doğusunda yer alır. ÖBA, tarihi Likya Bölgesi'nin en büyük akarsuyu olan Eşen Çayı vadisiyle heybetli Akdağ kütesinden ayrılır. Deniz kenarından maksimum 1969 m'ye yükselen dağın diğer zirveleri, kuzeyde Mendos Dağı (yaklaşık 1800 m) ve güneyde ise Eren Dağı'dır (1478 m). Baba Dağı ve çevresindeki zirvelerin oluşturduğu küçük dağ silsilesi ilkağlarda "Anticragus" olarak bilinirdi.

Dağ çoğunlukla Kretase kireçtaşlarının yanı sıra; daha küçük bir bölümde yüzeye çıkmış, Tersiyer kireçtaşı kayalarından oluşmuştur. Dağın sert kireçtaşı kayaları içeren tüm yamaçları genellikle çok diktir ve özellikle deniz tarafındaki sarp yamaçlar geçit vermez.

Akdeniz Bölgesi'ndeki diğer dağlarda olduğu gibi Baba Dağı'nın bitki örtüsü kuşakları; maki, alçak arazi kızılçam ormanı, ağaç sınırına kadar sedir ormanı ve sarp kayalık, taşlık yamaç ve açık zirve bitki topluluklarının bulunduğu subalpin kuşaktan oluşur. Buna ek olarak, nispeten tecrit olmuş pozisyonu ve denize yakın olmasından kaynaklanan ılı

Baba Dağı

larıyla yer değiştirir. Sedir ağaçları 600 m'ye kadar iner. Bu kuşağın üst sınırına doğru, boylu ardıç (*Juniperus excelsa*) ve kokulu ardıç (*J. foetidissima*) giderek ağırlık kazanır. Sedir toplulukları Baba Dağı'nda saf meşcereler oluşturur; göknar (*Abies cilicica* ssp. *cilicica*) ve karaçamla (*Pinus nigra*) birlikte bulunmaz. Dağdaki sık ya da açık yapıdaki sedir toplulukları, *Acer undulatum*, *Chionodoxa forbesii*, *Cyclamen trochopteranthum*, *Petrorhagia lycica* ve *Sternbergia candida* gibi ülke çapında nadir ve önemli bitki popülasyonlarına ev sahipliği yapar.

Zirve bölgesindeki **supalpin kuşak** sarp kireçtaşı kayalıkları, küçük taşlık yamaçlar ve onun üzerinde oldukça dar bir zirve platosundan oluşur. Küçük taşlık yamaçlar ve sarp kayalıklar üzerinde dağınık olarak boylu ardıç (*Juniperus excelsa*), kokulu ardıç (*J. foetidissima*) ve yalnızca buraya özgü akçaağaç (*Acer undulatum*) gibi ağaçlar yetişir. İçerdiği pek çok nadir tür nedeniyle zirve bölgesi özellikle önemlidir: Sarp kayalık habitatlarda *Asyneuma babadaghensis*, *Tanacetum praeteritum* ssp. *praeteritum* ve *Satureja spinosa* gibi ülke çapında nadir taksonlar bulunur. Buna ek olarak küçük taşlık yamaçlarda *Chionodoxa forbesii* ve *Echinops emiliae* (ilk defa buradan toplanmıştır) yer alır.

Son derece zengin bir flora içeren Baba Dağı'nda Türkiye'ye endemik 59 takson kayıtlıdır. Dağda bulunan ülke çapında nadir yaklaşık 47 takson arasında, *Acer undulatum*, *Asyneuma babadaghensis*, *Campanula koyuncui*, *Sternbergia candida* ve *Satureja spinosa* sayılabilir. Bunlardan *Satureja spinosa*, Türkiye'de yalnızca Baba Dağı'nda kayıtlıdır.

■ NADİR TÜRLER

KÜRESEL ÖLÇEKTE TEHLİKE ALTINDAKİ TÜRLER
[6 TAKSON]

Alkanna macrosiphon [END, V], *Arenaria pamphylica* ssp. *pamphylica* var. *turcica* [END, V], *Chionodoxa forbesii* [END, V*], *Cyclamen trochopteranthum* [END, V], *Sternbergia candida* [END, E], *Velezia pseudorigida* [END, V]

AVRUPA ÖLÇEĞİNDE TEHLİKE ALTINDAKİ TÜRLER
[34 TAKSON]

Acantholimon ulcinum ssp. *ulcinum* var. *purpurascens* [END, R], *Acer undulatum* [END, R**], *Aristolochia poluninii* [END, R], *Arum balansanum* [END, R], *Asyneuma babadaghensis* [END, R**], *Ballota pseudodictamnus* ssp. *lycia* [END, R], *Bupleurum anatolicum* [END, R], *Campanula hagielia* [END, R], *C. koyuncui* [END, n/L**], *Carduus rechingeranus* [END, R], *Carlina oligocephala* ssp. *pallascens* [END, R], *Centaurea cariensis* ssp. *maculiceps* [END, R], *C. solstitialis* ssp. *pyracantha* [END, R], *Cephalaria lycica* [END, R], *Cirsium dirmilense* [END, R*], *Colutea melanocalyx* ssp. *melanocalyx* [END, R], *Dianthus elegans* var. *gramineus* [END, n/L], *Echinops emiliae* [END, R], *Erysimum caricum* [END, R], *Fritillaria forbesii* [END, R], *Isatis cappadocica* ssp. *alyssifolia* [END, R],

Chionodoxa forbesii

man iklimin etkisiyle florası, bazıları yalnızca Baba Dağı'na özgü çok sayıda nadir bitki içerir. Bu yönüyle Baba Dağı, tarihi Likya Bölgesi'nin doğu ucunda deniz kıyısında yer alan Tahtalı Dağı ile de benzerlikler taşır.

Alanda, *Arbutus andrachne*, *Quercus aucheri*, *Q. coccifera*, *Pistacia terebinthus* ve *Styrax officinalis* ağırlıklı **maki kuşağı** 600 m yüksekliğe kadar çıkar. Bu kuşak zengin bitki türlerine ve *Aristolochia poluninii*, *Ballota pseudodictamnus* ssp. *lycia*, *Fritillaria forbesii* (ilk kez buradan toplanmıştır) ve *Silene cryptoneura* gibi nadir taksonlara ev sahipliği yapar. Bunlardan *Fritillaria forbesii*'nin diğer bir yayılma alanı Marmaris ve Datça yarımadalarındaki (ÖBA No. 46) serpantin kayalardır. Buradan oldukça uzaktaki Baba Dağı'nda, bu kez kireçtaşı kayala-

Sternbergia candida

n üzerinde bulunan *F. forbesii* oldukça ilginç bir yayılış gösterir.

Alçak kesimlerden 1200 m'ye kadar yükselen **orman kuşağında**, büyük ölçüde kızılçam (*Pinus brutia*) baskındır. Genellikle açık yapıdaki bu orman bitki örtüsü alt florasında *Calyctome villosa*, *Cistus creticus*, *Genista acanthoclada*, *Myrtus communis* ve *Styrax officinalis* gibi odunsu türler bulunur. Çoğunlukla nemli karakterdeki kızılçam ormanları, *Anemone blanda*, *Crocus pallasii* ssp. *pallasii* ve *Cyclamen graecum* gibi soğanlı bitkiler bakımından zengindir. Buna ek olarak, nadir bir tür olan *Veronica lycica* da, bu bitki örtüsünde bol miktarda bulunur.

Kızılçam ormanları, dağın kuzey yamaçlarında 1000-1600 m arasında, sedir (*Cedrus libani*) orman-

Fritillaria carica

Lamium cymbalariifolium [END, R], *L. microphyllum* [END, R], *Marrubium bourgaei* [END, R], *Onopordum caricum* [END, R], *Petrorhagia lycica* [END, R], *P. peroninii* [END, R], *Rhamnus pyrellus* [END, R], *Silene cryptoneura* [END, V], *Tanacetum praeteritum* ssp. *praeteritum* [END, R], *Thymbra spicata* var. *intricata* [END, R], *Trigonella lycica* [END, R], *Verbascum bellum* [END, R], *Veronica lycica* [END, R]

ULUSAL ÖLÇEKTE NADİR DİĞER TÜRLER [7 TAKSON]
Achillea cretica [R], *Colchicum macrophyllum* [n/l], *Cyclamen graecum* [V], *Euphorbia dendroides* [R], *Matricaria macrotis* [END, R], *Quercus aucheri* [END, R], *Satureja spinosa* [R*]

■ DOĞA KORUMA

- ÖBA resmi olarak koruma altında değildir.
- ÖBA, Güneybatı Anadolu Bitkisel Çeşitlilik Merkezi (SWA No. 16) olarak tanımlanan bölgede yer alır.
- Alanda Bern Sözleşmesi Ek Liste I'de yer alan bir tür bulunur: *Sternbergia candida*.
- Alanda bulunan Bern Sözleşmesi'ne göre Tehlike Altındaki Habitatlar: 42.85B13 – Güney Anadolu'da kireçtaşları üzerinde gelişen kızılçam ormanları, 42.A35 – Anadolu boylu ardıç ormanları, 42.A43 – Anadolu kokulu ardıç orman toplulukları, 42.B11 – Tarihi Likya Bölgesi sedir ormanları.

■ TEHDİTLER VE DİĞER KORUMA KONULARI

- ÖBA'da iki yüksek ova dışında yerleşim alanı bulunmaz. Çoğunlukla hayvancılık yapılan yerleşim alanları çevresinde otlatma baskısı görülür. Şimdilik

TÜRKİYE'NİN ÖNEMLİ BİTKİ ALANLARI

düşük seviyelerde seyreden otlatma etkileri yakından izlenmeli ve kontrol altında tutulmalıdır.

- ÖBA'nın kaşı karşıya bulunduğu en önemli tehdit, dağın batı eteklerinde yer alan ve turizm merkezi ilan edilen Ölüdeniz'in giderek genişlemesidir. Aynı zamanda I.derece Doğal Sit Alanı olan Ölüdeniz yerleşim alanının yapılaşarak genişlemesi, *Fritillaria forbesii* gibi ülke çapında nadir türler bakımından zengin maki topluluklarını tehdit etmektedir. Maki toplulukları bölüm bölüm tahrip edilmekte ve parçalanmaktadır.

- Giderek artan yürüyüş ve dağ paraşütü gibi rekreasyonel etkinlikler, sınırlı zirve düzlüğünde erozyonun artmasına ve nadir bitki türleri bakımından zengin zirve bitki örtüsünün yer yer tahrip olmasına neden olmaktadır.

- Dağa endemik *Sternbergia candida* popülasyonları aşırı toplanma tehlikesiyle karşı karşıyadır. 1990'lı yılların başında yaklaşık 8 ton *S.candida* soğanı toplanmış ve yasadışı yollarla Avrupa'ya ihraç edilmiştir. Türkiye'deki Soğanlı Bitkiler Yönetmeliği gereğince, *Sternbergia* cinsine ait türlerin doğadan toplanması ve ihracatı yasaktır. *S.candida* aynı yönetmeliğe göre, yalnızca üretimi yapılan ve ihracatına kontrollü olarak izin verilen sarı çiğdem (*Sternbergia lutea*) adı altında Avrupa'ya satılmıştır. *Sternbergia* cinsine ait türler CITES Sözleşmesi Ek Liste II'de yer almaktadır. Bu uluslararası sözleşmenin iki numaralı listesinde yer alan türlerin ticaretine, yalnızca doğal popülasyonlarının zarar görmeyeceğinin belgelenmesi durumunda kontrollü olarak izin verilmektedir.

■ KAYNAKLAR

Byfield (1998a); Körüklü (1997); Tan ve Yıldız (1988).

Hayri Duman, Adil Güner